

vačko-stambenu zgradu Osiguravajuće zadruge »Triglav« u Mislavovoj ul. 17 (1923), vilu Mlikotin u Nazorovoj ul. 36 (1924), stambenu zgradu Mihajlović-Bikar u Tomašićevoj 8 (1926), stambenu zgradu Jungmann na Mažuranićevu trgu 3 (1926–27), palaču Hrvatske poljodjelske banke u Martićevoj ul. 6 (1927), nadogradnju i preoblikovanje zgrade Osiguravajućega društva »Dunav« u Martićevoj 8 (1928), robnu kuću i hotel »Milinov« na Jelačićevu trgu (danas hotel »Dubrovnik«, 1928–29) — sve u Zagrebu; palaču Prve hrvatske štedionice na Starčeviću trgu 12 (1909–12), kuću Grčić u Kapucinskoj ul. (1914–15) i kino »Slaviju« (1923) u Osijeku, Zemaljsku bolnicu u Pakracu (1909), Sokolski dom u Bjelovaru (1912), Biskupsko sjemenište u Đakovu (1912–14), zgradu Kotarske oblasti u Sisku (1913–14), palaču Napretkove zadruge i Napretkov konvikt u Sarajevu (1911–13), hotel »Vakuf« u Banjoj Luci, te palače Prve hrvatske štedionice u Knez Mihajlovoj (1921) i Zemaljske banke u Sremskoj ul. (1922), pregradnje hotela »Srpski kralj« i »Bristol«, sve u Beogradu. Izradio projekt obnove crkve Sv. Križa u Križevcima (1911). Sudjelovao na natječajima za regulaciju Kaptola u Zagrebu (1908), crkvu Sv. Blaža u Zagrebu (1908, II. nagrada), palaču Prve hrvatske štedionice u Osijeku (1909, II. i III. nagrada te izvedba), palaču Osiguravajuće zadruge »Croatia« u Zagrebu (1909, uži natječaj, II. nagrada), Nacionalnu i sveučilišnu biblioteku (1909, II. nagrada), župnu crkvu u Opatiji (1913), proširenje groblja Mirogoja u Zagrebu (1911, I. nagrada), zgradu Obrtne banke u Ilici u Zagrebu (1919, II. nagrada), palaču Prve hrvatske štedionice u Beogradu (1921, uži natječaj, I. nagrada i izvedba), palaču Zemaljske banke u Beogradu (1922, uži natječaj, I. nagrada i izvedba) i internacionalnom natječaju za dovršenje zgrade Parlamenta u Beogradu (1927). U početku, pod utjecajem arhitekture S Njemačke gradi u oblicima modificirane secesije. Najuspjelija su mu djela nastala potkraj karijere u maniri ekspresivne figuracije art-décoa.

LIT.: J. Vancaš, Dionis Sunko, Genève 1930. — S. Planić, 50 godina arhitekture u Hrvatskoj, Književnik, 1939. A. Las.

SUNKO, Milan, slikar (Zidani Most, 5. XII. 1860 — Zagreb, 9. III. 1891). Studirao na Akademiji u Beču. Slikao u akvarelu lirske intonirane krajolike iz Bosne i Italije, portrete i folklorne prizore. Bavio se numizmatikom i arheologijom, crtao i snimao arhit. spomenike prošlosti, osobito križevačkoga kraja. Istaknuo se kao slikar grbova radeći heraldičke motive za austr. i engl. naručitelje. Radovi su mu bili izloženi na Gospodarskoj izložbi u Zagrebu 1891, na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896, na Izložbi vukovarskih portreta XIX. i XX. st. u Vukovaru 1961. i dr.

LIT.: M. Schneider, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977. Ž. D.

SUPEK, Silva, slikarica (Zagreb, 11. II. 1948). Diplomirala na Akademiji u Zagrebu 1972 (Lj. Ivančić i N. Reiser). Izrađuje maštovite kompozicije od poliestera, čija posebnost zahtijeva svjetlost kao ključni element (Svetište, 1978; ciklus Mjeseci, 1986; Agarijanski ciklus, 1987–90). — Samostalno izlagala u Zagrebu (1978, 1984, 1986, 1991).

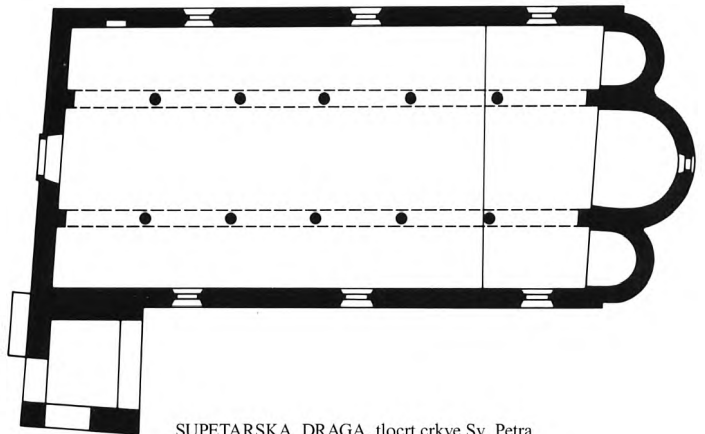
LIT.: I. Zidić, Silva Supek (katalog), Zagreb 1984. — K. Kostić, Silva Supek, Agarijanski ciklus 1987–90 (katalog), Zagreb 1991. K. Ma.

SUPETAR, naselje na S obali otoka Brača. Nastaje od XVI. st., a sastoji se uglavnom od rustične arhitekture primorskoga tipa te jednostavnih stilskih građevina iz XIX. st. U široj su okolici nalazi iz neolitika (špilja Kopačina) te ranosrednjovjekovna crkva (Sv. Luka u Ogradama). U uvali današnjega naselja vjerojatno je bila ladanjska vila, a na poluotoku na Z strani nađeni su znatniji ostaci kasnoant. arhitekture i ranokršč. sarkofazi. U temeljima župne crkve otkriveni su ostaci trobrodne bazilike iz V. st. s višebojnim podnim mozaicima. Sadašnju trobrodnu crkvu, znatno preuređenu u XIX. st., projektirao je graditelj I. Vitaljić iz Komiže 1729–38; očuvana su tri izvorna portala. Uz namještaj i proizvode umjetničkoga obrta u baroknome stilu ističu se slike mjesnoga majstora F. Tironija iz druge pol. XVIII. st. Na groblju je nekoliko nadgrobničkih spomenika I. Rendića te mauzolej obitelji Petrinović, djelo T. Rosandića nastalo oko 1927. U Supetru je povremeno živjelo i radilo nekoliko istaknutih hrv. slikara (I. Job i dr.), a podignuto je i nekoliko djela moderne arhitekture (hotel »Kaktus«, J. Rošin).

LIT.: D. Keckemet, Djetinjstvo Ivana Rendića, Brački zbornik, II, Split 1954. — K. Prijatelj, Tri priloga iz umjetnosti baroka u Dalmaciji, ibid., III, Split 1957. — D. Vrsalović, D. Domančić i K. Prijatelj, Kulturni spomenici otoka Brača, ibid., IV, Zagreb 1960. — A. Freudenreich, Narod gradi na ogoljenom krasu, Zagreb–Beograd 1962. — Horvat–Matejčić–Prijatelj, Barok. R.

SUPETARSKA DRAGA, selo na SZ otoka Raba. U polju podno Kamenjaka nalazi se crkva Sv. Petra iz druge pol. XI. st., koja je pripadala nekadašnjemu benediktinskom samostanu (opatija ukinuta 1467). Crkva je

longitudinalna trobrodna bazilika s tri polukružne apsida na I strani. Unutrašnjost je dvostrukom kolonadom raščlanjena u tri broda i šest traveja. Na tri para stupova prema svetištu zamjetljivi su tragovi ugrađivanja izvorne oltarne pregrade (kora). Polukružni lukovi kolonada upiru se o jastučaste imposte nad kapitelima s karakterističnim ukrasom stilizirana akantova i palmina lišća, kakvo se susreće u nizu crkava u sjevernojadranskom priobalju i na otocima (Zadar, Nin, Rab, Krk) u drugoj pol. XI. st. Obilježja takvih kapitela, poglavito onih s akantovim lišćem tzv. korintškoga tipa, prostorna organizacija, vrsta i način upotrebe konstruktivnih elemenata (otvoreno krovšte, kolonade), pokazuju poseban graditeljski slog koji oblikovno oživljava starokršč. graditeljsko naslijeđe na našoj obali u drugoj pol. XI. st. Romanički se stilski izraz XII. st. očituje u načinu ukrašavanja glavnoga pročelja. Gl. portal završava lunetom s dvostrukim slijevim lukovima i nadvišen je polukružnim zabatom. Nad portalom se nalaze tri pravokutna prozora s polukružnim završetkom, od kojih je središnji uzdignut do pod sam zabat gl. broda, čiji je vijenac ukrašen stupnjevito rezanim konzolicama. U ravni s pročeljem, prislonjen uz južni zid crkve, nalazi se djelomično (1906) porušen ranoromanički zvonik. Jednostavna prizma kvadratične osnove bila je pokrivena šatorastom piramidom pod kojom su se na sve četiri strane otvarale oveće monofore. U zvoniku su dva zvona, jedno iz 1299, drugo iz 1453. — J od crkve vidljivi su ostaci samostanske arhitekture. U zidanoj ogradi župnoga vrta očuvana su dva romanička prozora istih značajki kao na pročelju crkve. SZ u smjeru Lopara očuvana je zanimljiva opatijska vodenica smještena uz samu morskobalu. LIT.: W. Schleyer, Arbe, Stadt und Insel, Wiesbaden 1914. — V. Brusić, Otok Rab, Franjevački samostan u Kamporu, s.a. — Lj. Karaman, Pregled povijesti umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb 1952. — I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj, I–II, Split 1963–64. — N. Jakšić, Tipologija kapitela XI. st. u Dalmaciji, SHP, 1983, 13. — Rapski zbornik, Zagreb 1987. M. Dom.

SUPETARSKA DRAGA, tlocrt crkve Sv. Petra

SURINA, Zdeslav, arhitekt (Kotoriba, 18. IV. 1937). Diplomirao u Ljubljani 1963 (E. Mihevc). God. 1965–77. bio je suradnik u planiranju Scott Library i Campus Center u Torontu, te stambenoga naselja Nya Landala u Göteborgu. Kao stručnjak Ujedinjenih naroda radio idejna rješenja za javne građevine sklopa Central Business District u Port of Spain (Trinidad). Suradivao na projektima Sveučilišne klinike u Kölnu i Volvo Lastvagnfabrik u Göteborgu. Od 1977. živi u Rijeci, gdje projektira Centar za socijalni rad (1980, s D. Zecom), Ginekologiju i rodilište (1981, s B. Pavkovićem), Kliniku »Evropa I« u Opatiji (1983), osnovnu školu (1985, s D. Zecom) i hotel Brodogradilišta »3. maj« (1988).

LIT.: B. Valušek, Moderna po moderni — arhitekt Zdeslav Surina, Sinteza (Ljubljana), 1990, 83–86. R.

SUSAK, otočić u Kvarneru, Z od Lošinja. Bio je nastanjen već u rim. doba (vijenac ugrađen u stube koje vode u gornji dio naselja Suska). Pokraj današnje crkve bio je benediktinski samostan iz XI. st. (ostaci S od crkve); u crkvi je romaničko drveno rezbareno raspelo, tzv. veli Buoh iz XII. st. Nađeni su i ostaci obrambenoga zida romaničke strukture. — Izoliranost otoka utjecala je na očuvanje pradávnih običaja i nošnja (osobito ženskih) te na arhit. djelatnost. Na Susku i na susjednim otočićima Vele i Male Srakane očuvane su jednodnostorne nastambe građene od suhozida.

LIT.: Otok Susak (monografija), Radovi JA, 1957, 49. — A. Freudenreich, Narod gradi na ogoljenom krasu, Zagreb–Beograd 1962. — G. Gamulin, Slikana raspela u Hrvatskoj, Zagreb 1983. R.

SUSEDGRAD, ruševine srednjovj. grada iznad Podsuseda na Z rubu Zagreba. Grad je vjerojatno nastao u XIII. st. Kralj Ludovik I. daje ga 1345. Arlandima od plemena Aka. Držali su ga, među ostalima, Henningi, Frankopani i Banfijeji, a od 1564. F. Tahi. Izgorio je u XVII. st. — Stariji

dio grada utvrđen je 1545–50. zidinama s dvjema cilindričnim kulama koje imaju strijelnice za topove. Prilikom iskapanja ruševina naišlo se – osim bunara – na posude od keramike i stakla, raznovrsne pećnjake ukrašene figuralno i ornamentalno (XV–XVII. st.), na arhit. detalje (gotički i renesansni portal), reljef s Kristom i klečećim donatorima i dr. Pokraj grada je nađen rijedak primjerak mača karolinškoga tipa iz starohrv. doba. – U blizini je gotička, loše restaurirana kapela Sv. Martina.

LIT.: Lj. Ivančan, Kapela sv. Martina u Podsusedu, Zagreb 1899. – G. Szabo, SG. – V. Heneberg, Ruševine Susedgrada, Narodna starina, 1929, 20, str. 137–148. – M. Šeper, Dva neobjelodana starohrvatska nalaza iz Posavske Hrvatske, HS, 1944, 5, str. 204–206. – Lj. Karaman, Osvrti na neka pitanja iz arheologije i povijesti umjetnosti, SHP, 1952, str. 87–88. – Z. Vinski, Nešto o datiranju starohrvatskih arheoloških nalaza, Peristil, 1954, 1, str. 197. – T. Stahuljak i O. Klobučar, Pećnjaci starih gradova Susedgrada i Samobora, Tkalčićev zbornik, II, Zagreb 1958, str. 205–239. – M. Valentić, Kamni spomenici Hrvatske XIII–XIX. stoljeća (katalog), Zagreb 1969. A. Ht.

SUSOVSKI, Marijan, povjesničar umjetnosti (Zagreb, 1. II. 1943). Diplomirao 1968. u Zagrebu, gdje je i magistrirao 1983 (*Televizijski vizualni dizajn*). Od 1972. kustos, od 1987. muzejski savjetnik Galerije suvremene umjetnosti, 1983–90. direktor Galerija grada Zagreba. Istražuje avangardne struje i najnovije pojave u lik. umjetnosti, a posebno dizajn, video i televiziju. Objavljuje lik. kritike i rasprave te predgovore u katalozima izložbi (J. Butić, 1975; D. Jovanović-Toumin, 1979; M. Galić, 1980; D. Seder, 1981; N. Ivančić, 1982; E. Kulmer, 1984; I. Rončević, 1984; E. Schubert, 1984; I. Meštrović, 1987; M. Šutej, 1988; J. Vaništa, 1989; K. Maljević, 1990; *Ukrajinska avangarda*, 1990; S. Glumac, 1991; V. Delimar, 1993; Ž. Kipke, 1994. i dr.).

BIBL.: Julije Knifer, ŽU, 1971, 14; *Konceptualna umjetnost*, u katalogu: Tendencije 5, Zagreb 1973; *Video u Jugoslaviji*, Spot, 1977, 10; *Nova umjetnička praksa u Jugoslaviji 1966–1978* (katalog), Zagreb 1978; *Inovacije u hrvatskoj umjetnosti sedamdesetih godina* (katalog), Zagreb 1982; *Minimalizam u Jugoslaviji* (katalog), Zagreb 1983; *Medij televizije in posebnosti vizuelnog oblikovanja*, Simeža (Ljubljana), 1986, 5–6; *Mlada jugoslavenska umjetnost* (katalog), Graz 1986; *Josip Vaništa. Crteži 1953–1988*, Zagreb 1988; *Postavangardizam*, Moment (Beograd), 1988, 10. – *Josip Seissel (Jo Klek) und der Zenitismus*, u katalogu: Europa, Europa. Das Jahrhundert der Avantgarde in Mittel- und Osteuropa, Bonn, 1994; *Video – počeci u Hrvatskoj*, Kontura, 1994, 25; *Konstruktivizam i kinetička umjetnost* (katalog), Zagreb 1995. V. Fo.

SUSTIPANAC, otočić u Pirovačkom zaljevu, Z od Šibenika. O naseljnosti u doba rim. kolonizacije svjedoče ulomci kamenih spomenika s ostacima natpisa. Otkriće dvaju ulomaka karakteristične kamene plastike svjedoči da je na otočiću postojala crkva još u starokršč. doba. Danas su vidljive ruševine samostana i crkve podignutih poč. XVI. st., a pisani izvori spominju i neka druga, još starija zdanja.

LIT.: K. Stojić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941. – A. Fortis, Put po Dalmaciji (prijevod), Zagreb 1984. Z. Gu.

SUŠAC, otok Z od Lastova. Po sredini otoka su ostaci rim. građevnoga sklopa, gdje su se poslije udomili benediktinci. Tamošnja crkva je iz ranoromaničkoga doba na ranokrščanskoj osnovi; uz nju su ant. zidine s još uporabljivom cisternom. Otočić je vjerojatno napučen od prapovijesti, a u vrijeme biz. uprave bio je postaja na plovidbenom putu.

LIT.: I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj, II, 1964, str. 336. – C. Fisković, Lastovski spomenici, Split 1966, str. 87–89. – I. Fisković, O ranokrščanskim spomenicima naronitskog područja, u zborniku: Dolina rijeke Neretve od prethistorije do ranog srednjeg vijeka, Split 1980. R.

SUŠAC, Marijan, kipar (Čalići kraj Čitluka, Bosna i Hercegovina, 2. I. 1948). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1975. Bio je suradnik Majstorske radionice I. Sabolića 1977/78. U početku svojega stvaralaštva (do 1984) gradi voluminozne organske oblike u kamenu i bronci. Slijede radovi u obojenu drvu s naznačenim asocijacijama (*Ptica Fenix*, 1986) ili samostalni objekti (*Nježna Ada*, 1987). Autor spomenika i skulptura u javnim prostorima (Osijek, Beli Manastir). – Samostalno izlagao u Osijeku i Zagrebu.

LIT.: I. Šimat Banov, Mlada hrvatska skulptura (katalog), Zagreb 1985. – V. Kusik, Marijan Sušac (katalog), Osijek 1987. Vr. K.

SUŠAK → RIJEKA

SUTIVAN, naselje na S obali otoka Brača; znatnije se razvija od poč. XVI. st. Očuvani su temelji starokršč. crkve s troapsidnim završetkom (fragmenti arhit. plastike); unutar nje je 1579. sagrađena crkva Sv. Ivana. – Renesansna župna crkva iz XVI. st. poslije je barokizirana. Barokni zvonik koji završava lukovicom podignuo je potkraj XVIII. st. P. P. Brutapelle. U crkvi su oltarne slike *Gospa od Ružarija*, rad srednjot. škole iz XVII. st. i *Gospa*, djelo V. Draganje. – Uz obalu je kaštel porodice Marjanović (1777); na pročelju je sunčani sat. Iz doba renesanse je kuća Natali-Božičević, iz doba baroka ljetnikovac s perivojem pjesnika Jerolima Kavanjina (XVII/XVIII. st.); barokni je i perivoj Ilić. U kući Definis nalazi se zbirka namještaja i umj. predmeta iz poč. XIX. st.

A. SVARČIĆ, Boškovićevo ul. u »Splitu 3«

LIT.: C. Fisković, Tri ljetnikovca hrvatskih pjesnika, HR, 1940. – D. Vrsalović, D. Domančić i K. Prijatelj, Kulturni spomenici otoka Brača, Brački zbornik, IV, Zagreb 1960. – I. Fisković, O ranokrščanskoj arhitekturi na otocima Braču i Šolti, Arheološki radovi i rasprave, VIII–IX, Zagreb 1982. N. B. B.

SUTOMIŠĆICA, selo na otoku Ugljanu. Župna crkva posvećena Sv. Eufemiji spominje se od 1349. Današnja barokna građevina, sagrađena 1679. posvećena je 1710. Na oltaru Sv. Jeronima nalazi se vrhna barokna slika. Ljetnikovac zadarske plemićke obitelji Lantana iz 1686. lijep je primjer baroknoga dvorca venec. tipa s prostranim parkom i kapelom.

LIT.: C. F. Bianchi, Zara cristiana, II, Zadar 1879, str. 98–101.

SUTVARA, otočić u Pelješkom kanalu između Majsana i Korčule. Iz ant. su doba očuvani dijelovi rim. kamenoloma u kojemu su se kameni blokovi vadili ukopavanjem u podzemlje. Ruševine crkvice Sv. Barbare, po kojoj je otočić dobio ime, datira se u VI–VII. st. Graditeljskom stilu toga doba odgovara iznutra potkovičasta, a izvana trapezasta apsida, a ulomci klesanog namještaja potvrđuju vezanost spomenika uz biz. umjetnost na Jadranu.

LIT.: I. Fisković, Ranokrščanske crkvice na Sutvari, Gubavcu i Lučnjaku u Pelješkom kanalu, VJAH, 1965. R.

SVARČIĆ, Ante, arhitekt (Split, 25. XI. 1925). Diplomirao na Urbanističko-arhitektonskome fakultetu u Sarajevu 1963. Bavi se arhitektonskim i urbanističkim projektiranjem te oblikovanjem interijera. Od izvedenih se djela ističu: urbanističko-arhitektonski kompleks u Boškovićevoj ul. u »Splitu 3« (1972–82), robna kuća »Prima 3« (1980), plažni objekt u Duilovu (1976), stambeno-poslovna zgrada u Mitničkoj ul. (1987), obiteljske kuće Zorić (1980) – sve u Splitu te kuća Svarčić u Milni (1989). Izveo je interijere u: Arheološkome muzeju (1968), Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika (1972), robnoj kući »Prima 3« (1980), pivnici hotela »Lav« (1981), banci (1985) – sve u Splitu, potom u banci u Zadru (1986), hotelu »Slavija« u Hvaru (1986), hotelu »Punta« u Igranima (1987), i delikatesnoj trgovini »Primorje« u Makarskoj (1989).

LIT.: I. Maroević, Arhitektura sedamdesetih godina u Hrvatskoj, Arhitektura, 1981, 176–177. – M. Gamulin, Stambena arhitektura u Splitu od 1945. do danas, ibid., 1989–1991, 208–210. D. Ki.

SVEČANA BIBLIJA ZAGREBAČKE KATEDRALE (Biblia Sollemnis Ecclesiae Cathedralis Zagradiensis), iluminirani rukopis iz XIV. st.; čuva se u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu (MR 159). Ukrašena sa 156 minijatura i inicijala te marginalnim dekoracijama s pozlatom. Osobito je raskošno izveden inicijal I s 47 medaljona s prizorima iz Geneze. U gornjem dijelu inicijala F prikazano je kako stanovnici Jeruzalema šalju pisma svojim sunarodnjacima u Egiptu. U gornjem dijelu inicijala B prikazan je David kako ubija Golijata, a u donjem dijelu kako pjeva pred kraljem Saulom. Na dva je mjesta naslikan grb prvoga vlasnika kodeksa, ali on nije identificiran. Iluminacija je izvedena u minijatorskoj radionici S Francuske, koja je bila pod utjecajem ateljea Honoréa i Jeana Pucellea.

ilustracija na str. 296

LIT.: S. Šarić, Iluminacija Svečane biblije zagrebačke stolne crkve iz XIV. st. (MR 159), u knjizi: Kulturno-povijesni zbornik Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1944. – Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964. – Riznica zagrebačke katedrale (katalog), Zagreb 1988. L. D.